

Бабич М., Вітвицька С.С. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу // // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 77-80.

*Марія Бабич, магістрант природн. ф-ту;
С.С. Вітвицька, докт. пед. наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу

Нові тенденції в освіті, які виникли на зламі другого і третього тисячоліть, поява нових парадигм виховання, нової системи соціальних цінностей і цілей освіти, її діалог з культурою людини як її творця і суб'єкта, здатного до культурної самоосвіти, стимулювали особливий інтерес до дослідження феномену «педагогічна культура» і її складових.

Проблемою педагогічної культури викладача вищого навчального закладу займалися багато педагогів. Найбільш ґрунтовними є праці І. Беха, С. Вітвицької, Н. Кузьміної, Е. Клементьєва, Н. Крилова, С. Сисоєвої, О. Уваркіної, В. Гриньової.

Мета статті полягає у визначенні ролі та місця педагогічної культури у підготовці викладача вищого навчального закладу, визначенні суті цього поняття, розгляді шляхів підвищення рівня професійної культури.

Державна національна програма "Освіта. Україна XXI століття" в якості одного із найважливіших напрямів реформування системи освіти визначає підготовку нового покоління педагогів, які б творчо втілювали в реальну практику принципи гуманізації, гуманітаризації, демократизації, індивідуалізації та етнізації навчання. Вирішити це завдання здатні лише педагоги, котрі мають високий рівень загальної й педагогічної культури.

У підготовці викладача вищої школи особливе місце посідає формування педагогічної культури, оскільки звання «педагог» набуває свого справжнього сенсу тоді, коли воно невіддільне від поняття «культура». Лише в культурному середовищі можуть сформуватися фахівці, здатні вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує школа, суспільство загалом. Культура є підґрунтям формування особистості педагога.

Складові педагогічної культури як прояву творчої індивідуальності педагога:

- ✓ ерудиція, наукові знання, науковий світогляд;
- ✓ комунікативна культура;
- ✓ психолого-педагогічна та методична підготовка, педагогічна майстерність;

- ✓ особистісні якості (духовне багатство, гуманізм, справедливість, толерантність, відкритість, оптимізм, прагнення до самовдосконалення);
- ✓ розвинуте професійно-педагогічне мислення, професійна компетентність;
- ✓ педагогічна техніка (як сукупність прийомів володіння собою і прийомів впливу на інших вербальними і невербальними засобами) [4, с. 80].

Відомо, що високий рівень професійної культури характеризується розвинутою здатністю до розв'язання професійних завдань, тобто розвиненим професійним мисленням і свідомістю [3, с. 69].

Як незалежна особистість культурна людина здатна до самовизначення у світі культури. З педагогічного погляду, це означає подальший розвиток самосвідомості, самостійності, незалежності суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших людей, почуття самоповаги, здатність орієнтуватися у світі духовних цінностей, уміння приймати рішення і відповідати за свої вчинки, робити самостійний вибір змісту своєї життєдіяльності, стилю поведінки, способів свого розвитку й ін.

Формування людини культури починається в родині, триває у навчальних закладах, а тому професіонал у галузі освіти має глибоко усвідомлювати місце і роль освітніх процесів у світовій культурі, в її історичних і національних формах, поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання й практичну підготовку. Саме таких фахівців має готувати викладач вищого навчального закладу, який сам має високий рівень сформованості культури загалом і педагогічної – зокрема.

Виокремлення педагогічної культури як одного з найважливіших складників культури суспільства зумовлене специфікою педагогічної діяльності викладача, спрямованої на формування особистості, здатної в майбутньому відтворювати і збагачувати культуру суспільства. У навчало-виховному процесі основним засобом передавання культури, духовних цінностей є неповторна індивідуальність педагога як носія культури і суб'єкта міжособистісних стосунків з унікальною особистістю студента, котра постійно змінюється і збагачується. Педагогічна культура є феноменом вияву викладачем власного «Я» у професійно-педагогічній діяльності через єдність його цілей, мотивів, знань, умінь, якостей, здібностей, стосунків, об'єднаних у певну систему педагогічних цінностей. Існуючи об'єктивно, відносно автономно, педагогічна культура як система цінностей функціонує через суб'єктивний духовний світ кожного викладача.

Педагогічна культура є особливим утворенням, діалектичною інтегрованою єдністю педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Сформованість у викладача педагогічної культури передбачає: усвідомлення своєї неповторності, унікальності в порівнянні себе з іншими індивідуальностями; чіткі цілі й мотиви власного саморозвитку; самоствердження й усвідомлення рівня сформованості власної компетентності, яку забезпечує система знань і вмінь, переконань, самореалізація у певних

видах діяльності; цінність і гармонійна єдність індивідуальних властивостей, у тому числі креативних; динамічність і неперервність саморозвитку, постійну роботу над собою з метою зростання рівня власної культури, зокрема педагогічної; усвідомлення власної значущості в особистому, професійному і соціальному аспектах з метою самоствердження в суспільстві. Індивідуальність викладача виявляється в його духовності, духовній культурі, гуманістичній спрямованості його професійно-педагогічної діяльності.

Педагогічна культура викладача діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною, екологічною та ін., оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їхнім складником і водночас містить їх [1, с.59-60].

Культура професійної діяльності характеризує певний рівень виконання людиною своїх службово-кваліфікаційних обов'язків. Рівень сформованості цього феномена залежить від: спрямованості й стійкості соціально значущих мотивів діяльності (потреби, інтереси, цінності, погляди); відповідності психофізичних властивостей особистості (здібності, спроможності), які забезпечують необхідний рівень і ефективність професійної діяльності; ступеня розвитку психічних процесів особистості (мислення, пам'ять, почуття, емоції, воля); повноти й глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, а також набутого досвіду; соціальної активності особистості [2].

Аналізуючи характер взаємозв'язку діяльності й культури, необхідно підкреслити, що не будь-яку діяльність і не будь-який її результат можна характеризувати як певний рівень «культури». Високий рівень культури діяльності визначається тим, що вона не тільки сприяє появі суспільно корисних продуктів, а й розвиває, вдосконалює саму особистість як суб'єкта суспільних продуктивних сил. Головна мета культурного розвитку особистості – реалізація творчих можливостей людини, набуття професіоналізму [3, с.69-70].

Можна сказати, що вдосконалення педагогічної культури є досить важливим аспектом у педагогічній діяльності педагога вищого навчального закладу. Цей процес є доволі складним, багатоступеневим, що інтегрує та охоплює становлення педагога як особистості, його духовні якості, що у невід'ємній єдності існують та впливають на результат педагогічної діяльності.

Отже, педагогічна культура викладача – це особистісне утворення, інтегрована система педагогічних цінностей, в основу яких покладені духовні цінності, що є досить стійким підґрунтям, згідно з яким викладач співвідносить своє життя і професійно-педагогічну діяльність.

Список використаної літератури

1. Гриньова В. М. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу / Гриньова В. М. // Вища освіта України. – 2006. – №4. – С. 58-62.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / Гриньова В. М. – К., 2000. – 417 с.

3. Уваркіна О. Сутність і зміст професійної культури спеціаліста / Уваркіна О. // Вища освіта в Україні. – 2005. – №4. – С. 68-78.

4. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник / Ягупов В. В. – К.: Либідь, 2002. – 560.